

PROPOZYCJE „ETHOSU”

Karol Wojtyła, Adam Bujak, *Renesansowy psalterz (Księga słowiańska). Poezje słowem i światłem pisane*, Wiersze opracował M. Skwarnicki, scenariusz i redakcja L. Sosnowski, projekt graficzny E. Tarnawska, Kraków 1999, ss. 120, Wydawnictwo „Biały Kruk”.

Papież nas co pewien czas zaskakuje. W tym przypadku zaskoczeniem nie jest fakt, że był on poetą. O tym wiedzieliśmy od dawna. Zaskoczeniem jest to, iż zgodził się na publikację swych wierszy napisanych w latach wczesnej młodości (1938-1939), a których przecież w następnych latach nie zdecydował się ogłosić drukiem. Obecnie, będąc przywódcą Kościoła katolickiego, a dla całego świata moralnym autorytetem, zgodził się ujawnić stan swej duszy u progu dorosłego życia. Dla każdego, kto z uwagą śledzi drogę Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową oraz obecny pontyfikat, jest jasne, że jego poezje i dramaty są ściśle związane z najważniejszymi dla tej drogi etapami. Jest to twórczość będąca wyrazem (i sposobem prowadzenia) wewnętrznego dialogu człowieka z Bogiem w dramatycznych okolicznościach XX wieku. Dość przypomnieć dramat *Brat naszego Boga* o Adamie Chmielowskim – bracie Albercie, dramat o chrześcijańskiej rewolucji miłości przez „obdarowującą miłość” (proszę porównać, co na temat „trzech rewolucji” pisze w niniejszym numerze G. Reale), co zresztą doskonale ukazał w swej ekranizacji dramatu K. Zanussi. Każdy z utworów Karola Wojtyły ukazuje człowieka w rozmowie z Bogiem, a także jakiś aspekt życiowego powołania człowieka.

Podobnie jest w tej „poezji młodości”, jak ją określił przygotowujący wiersze do druku Marek Skwarnicki. „Panie, jam Dawid, syn Izai, / Piastowy jestem syn. / Ty mi na sercu znak wypalisz – / zasłucham się w Twój rym”. Utożsamienie się Autora z Dawidem – poetą, sługą słowa i człowiekiem naznaczonym przez Boga jakimś wielkim powołaniem przywódcy jest cechą charakterystyczną tych wierszy. Równocześnie ów Dawid jest „synem Piastowym”, człowiekiem z tej ziemi, żyjącym jej krajobrazem, historią i kulturą. Młodzieńcze wiersze obecnego Papieża mówią o jego podwójnej przynależności: do

Izai i do Piastów; do wielkiej tradycji rozmowy Boga z człowiekiem, która tysiąc lat temu rozpoczęła się także w „słowiańskiej duszy”.

Te dwa wątki: słowiański i judeochrześcijański są ilustrowane fotografiami Adama Bujaka. Obok polskich pól, drzew, świątków, zamków, świątyń, cmentarzy i obrzędów, autor utrwalił także ulice i budowle Jerozolimy oraz niektóre wydarzenia pontyfikatu „słowiańskiego Papieża”. Zdjęcia są piękne, niejednokrotnie poetyckie (stąd w podtytule „poezje słowem i światłem pisane”), jednak poetyckie słowo jest bogatsze, budzi więcej skojarzeń niż te utrwalone na fotografii. Taka już jest natura słowa – najważniejszego narzędzia odsłaniania i przekazywania dziejów duszy człowieka. Pisał młody Wojtyła w poemacie *Słowo – Logos*: „Rozpoczynamy drama o Słowie. / Rozpoczynamy głoszenie mitu”.

C.R.

Andrzej Bronk, *Zrozumieć świat współczesny*, Lublin 1998, ss. 322, Towarzystwo Naukowe KUL.

We wstępie do swojej książki ks. prof. Andrzej Bronk SVD, kierownik Katedry Metodologii Nauk KUL, napisał: „Coraz więcej ludzi zajmuje się filozofią, pisze, drukuje, ale coraz mniej ma czasu na czytanie wielości ukazujących się publikacji filozoficznych, nie mówiąc już o przyswojeniu sobie ich treści”. Prezentowana książka pełni poniekąd rolę przewodnika po zagmatwanych ścieżkach nie tylko współczesnej filozofii, lecz również współczesnej kultury jako takiej. Nieprzypadkowo zapewne otwierają ją dwa teksty poświęcone modnemu i wpływowemu dzisiaj prądowi kulturowemu nazywanemu postmodernizmem. Zdaniem autora to właśnie „kondycja postmodernistyczna” określa najogólniej sytuację, w jakiej znalazły się dzisiaj kultura, religia, filozofia i nauka. W swoich analizach autor ustala i porządkuje różne sensy terminu „postmodernizm”, wskazuje na genezę tego zjawiska, przedstawia główne cechy postmodernistycznej wizji świata, dostrzegając ostatecznie w tym zjawisku nie tylko zagrożenie dla sprawdzonych wartości kultury europejskiej, ale i nowe możliwości rozwoju tej kultury.

Oprócz wspomnianych dwu tekstów poświęconych zjawisku postmodernizmu omawiany tom obejmuje następujące artykuły: *Filozofia i hermeneutyka w sporze o obiektywność poznania*, *Typy fundamentalizmu*, *Wartości chrześcijańskie*, *Religia i nauka*, *Mircei Eliadego fenomenologia religii* oraz dołączone w formie aneksu tłumaczenie tekstu Hansa-Georga Gadamera *Hermeneutyka*. Lektura książki ks. Bronka nie dostarczy odpowiedzi na wszystkie pytania pragnącego zrozumieć świat współczesny czytelnika, pomoże mu jednak uporządkować myślenie dotyczące wielu istotnych zjawisk współczesnej kultury.

J.M.

Stanisław Kamiński, *Światopogląd, religia, teologia. Zagadnienia filozoficzne i metodologiczne*, Lublin 1998, ss. 311, Towarzystwo Naukowe KUL.

Książka ks. Stanisława Kamińskiego, zmarłego w 1986 roku profesora KUL-u, stanowi piąty i ostatni tom pism wybranych tego wybitnego filozofa. Ks. prof. Stanisław Kamiński, związany z dwiema tradycjami filozofii: scholastyczną i szkołą lwowsko-warszawską, należał do twórców tak zwanej lubelskiej szkoły filozoficznej, w której zajmował się przede wszystkim zagadnieniami dotyczącymi logiki oraz metodologii nauk. Zebrane w prezentowanej książce artykuły dotyczą trzech tematów: światopoglądu, religii i Boga. Część pierwsza książki zawiera artykuły o genezie, strukturze i funkcjach światopoglądu oraz roli wiary religijnej w poglądzie na świat. Część druga obejmuje teksty poświęcone metodologicznej charakterystyce teologii, jej językowi, przedmiotowi, naukowemu charakterowi, związkom z filozofią oraz uporządkowaniu różnych typów teologii. W części tej warto zwrócić uwagę na obszerny tekst *Definicja religii a typy nauk o religii* (napisany wspólnie z Z. J. Zdybicką), zawierający typologię, charakterystykę i ocenę definicji religii formowanych na gruncie nauk religiolologicznych. Trzecia część tomu podejmuje problem możliwości racjonalnego poznania istnienia i natury Boga, metodologicznego charakteru „dowodów” na istnienie Boga oraz możliwości korzystania z wyników nauk przyrodniczych w dowodzeniu istnienia Boga. W aneksie zamieszczono krótkie wspomnienie ks. Kamińskiego o działalności naukowej kardynała Karola Wojtyły.

Prezentowana książka nabiera szczególnej aktualności w kontekście ogłoszonej w 1998 roku encykliki *Fides et ratio* Jana Pawła II i chociaż teksty w niej zawarte zostały napisane wcześniej, można ją potraktować jako swoisty komentarz do zagadnień poruszonych w encyklice Jana Pawła II.

J.M.

Granice poznania a bariery etyczne, Poznań 1998, ss. 55, PAN – Oddział w Poznaniu i Papieski Wydział Teologiczny - Poznań, Ośrodek Wydawnictw Naukowych.

Ta niewielka objętościowo pozycja jest owocem sympozjum, które odbyło się 19 maja 1998 roku z inicjatywy oddziału poznańskiego PAN i Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu. Zawiera teksty czterech odczytów, które stanowią swoistą diagnozę dzisiejszego stanu nauki – nie da się ukryć, że kryzysowego.

Referat Andrzeja Staruszkiewicza z Uniwersytetu Jagiellońskiego („Społeczne bariery dalszego rozwoju fizyki teoretycznej”) odsłania fakt stagnacji we współczesnej fizyce teoretycznej trapiącej ją od co najmniej półwiecza. Andrzej Paszewski (PAN, Warszawa) w artykule „Manipulacje genetyczne – problem granic etycznych” ukazuje na wielu przykładach głęboki kryzys etyczny w naukach biologicznych, wyrażający się przede wszystkim w nielicze-

niu się z wartością życia ludzkiego w takich dziedzinach, jak diagnostyka genetyczna, terapia genowa czy klonowanie. Bp Marek Jędraszewski (Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu) w tekście zatytułowanym „Filozofia, czyli obowiązek dobrego myślenia” ukazuje drogę, jaką przebyła myśl ludzka aż do zgubienia jedności świata, podmiotu ludzkiego, a także jedności nauki; droga ta pozostawia na uboczu trakt filozofii starożytnej oraz myśli Pascala, Kanta, Lévinasa i współczesnego personalizmu. Ks. Tomasz Węcławski (Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu) w przedłożeniu „Teologia. Odpowiedzialność naukowa - odpowiedzialność wobec nauki” ukazuje ciągle aktualną potrzebę rozumienia zarówno teologii, jak i filozofii w taki sposób, w jaki określał to Karl Jaspers w dziele *Wiara filozoficzna* – jako „rodzaj podpory” dla myśli naukowej.

Dialog zamieszczony w książce nie jest tylko zestawem głosów brzmiących obok siebie, aczkolwiek uczeni reprezentują tu odmienne dziedziny znajdujące się na różnym stopniu teoretyczności. W trakcie lektury odkrywa się wspólny zakres przedmiotowy wystąpień. Stanowi go pogranicze tego, co **dopuszczalne** i co **niedopuszczalne** w obrębie badań i praktyki naukowej. Wspólną zasadą podmiotową zamieszczonych wykładów jest niepokój i troska, jaką budzi powiększenie oraz rozmycie w naszych czasach obszaru owego pogranicza.

W.Ch.